

מסורת הש"ס

- א. בכורות נגב, תוי"כ ויקרא כז, כו.
- ב. תוי"כ שם.
- ג. בכורות יד,ב.

גרסות

אין משנין אותן בדמיו: אין משנין אותו וכן בהמשך.

לא עשה כלום בכתה"י: לא עשה ולא כלום.

אמר קרא בכתה"י: דאמר קרא.

כל חרם קדש קדשים הוא בש"מ: כל חרם דמן קדש קדשים קאתי.

א משנה לאחר שמינו במשנה הקודמת את ההלכות הנוהגות בקדשי מזבח שאינן נוהגות בקדשי בדק הבית, ואת ההלכות הנוהגות בקדשי בדק הבית שאינן נוהגות בקדשי מזבח, מונים עתה את ההלכות הנוהגות באלו ובאלו: אחד (בין) קדשי מזבח ואחד (ובין) קדשי בדק הבית – אין משנין אותן מקדושה לקדושה. ואולם מקדישין אותן, את קדשי המזבח, הקדש עילוי (שומא). שמים ומעריכים את הבהמה, וערך זה ניתן לבדק הבית. וכן מחרימין אותן, שמקדישים אותם לצורך נתינה לכהנים שהחרמים שלהם. ועוד הלכה המשותפת לקדשי מזבח ולקדשי בדק הבית – שאם מתו קדשי המזבח או קדשי בדק הבית – אלו ואלו דינם שיקברו, ואין הם נפדים (אפילו נפל בהם מום לפני שמתו), שכן אין פודים את הקדשים לאחר שמתו. ר' שמעון אומר: כך הוא הדין בקדשי מזבח, אבל קדשי בדק הבית, אם מתו – יפדו.

משנה מקדושה לקדושה – דקדשי זדק הצית שהקדישם למזבח – לא עשה כלום, וקדשי מזבח אין משנין מקדושת עולה לשלמים ומשלמים לעולה. ומקדישין אותן – אקדשי מזבח קאי. הקדש עילוי – כגון אם אמר על עולה "הרי זו לבדק הבית" – מעלין אותה זדמים לפי מה שיש לו כח בה, ונותן לגזר. דמין זערינן זערינן זערינן "המקדיש" (כתב, ב): מחריס אדם את קדשיו, אם נדר – נותן דמיהם, ואם נדבה – נותן את טוונתם. כלומר, אם נדבה זו היתה נדר, כגון דאמר "הרי עלי עולה" והפריש זו לנדרו, כיון דאם מתה או נגנזה חייב זאתה לנדר – נמלא שכולה שלו, ונותן כל דמיה לחרם הכהן. והוא הדין נמי לזדק הבית, אם התפס קדשי מזבח לזדק הבית. ואם נדבה, דאם מתה אינו חייב זאתה לנדר – נמלא שאין לו חלק בה אלא טוונת הנאה, דרשאי לטול דבר מועט משראל חצירו כדי שיתן עולמו ואת לכן צמו כהן להקריבה, כדי שיטול זאת העור, וכפי אותה טוונת הנאה יתן לזדק הבית. ומחרימין אותם – אם מחריס קדשי מזבח נותן לכהן העילוי, כמו שפירשתי. אם מתו – קדשי מזבח, אפילו לאחר שהוממו אצל עדיין לא נפדו – יקברו, ואינו יכול לפדותם ולהאכילן לכלבים. ואפילו למאן דאמר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים – הני מילי זשעטו טרפה, דאיכא העמדה והערכה. אצל מתו – לא, דזענין העמדה והערכה. אי נמי: האי "מתו" – כגון שעבר ושחטס קודם פדיונו, וקאמר דשזו אינו יכול לפדותו ולאכול, דזענין העמדה והערכה, ויקברו. יפדו – דלא היו צללז העמדה והערכה, כדמוכח טעמא בגמרא.

ב גמרא שנינו במשנתנו בדין השינוי בקדשים, ובענין זה אמר רב הונא: קדשי מזבח שהתפיסן (שהחיל עליהם קדושה) לעשות אותם חרמי (מתנות) כהנים – לא עשה כלום, ומסבירים את דבריו: מאי טעמא [מה טעם. מקור הדבר]? – שכן אמר קרא (הכתוב) בדינם של החרמים "אך כל חרם אשר יחריס לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה'" (ויקרא כז, כח), וכך הוא מפרש כתוב זה: כל חרם שמעיקרו קדש קדשים הוא [הינן], שהיה מקדשי המזבח והחיל עליו בעליו קדושת חרמי כהנים – הקרבן ההוא לה' ליהוי [יהיה] בלבד, ואין לכהנים זכות בו. מיתבי [מקשים] על דברי רב הונא אלה ששנינו בבבביתא:

גמרא חרמי כהנים – היינו סתם חרמין. ולהכי נקט לשון "חרמי כהנים", דזמנין דחרמי לזדק הבית, כגון אי פריש ואמר: הרי זה חרם לזדק הבית. לא עשה כלום – ואפילו הקדש עילוי לא יהיב לכהנים. זה חרם קדש קדשים הוא – שיהי מתחילה קדש לה' הוא, ואין כח כהן חל עליו.

ב גמרא שנינו במשנתנו בדין השינוי בקדשים, ובענין זה אמר רב הונא: קדשי מזבח שהתפיסן (שהחיל עליהם קדושה) לעשות אותם חרמי (מתנות) כהנים – לא עשה כלום, ומסבירים את דבריו: מאי טעמא [מה טעם. מקור הדבר]? – שכן אמר קרא (הכתוב) בדינם של החרמים "אך כל חרם אשר יחריס לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה'" (ויקרא כז, כח), וכך הוא מפרש כתוב זה: כל חרם שמעיקרו קדש קדשים הוא [הינן], שהיה מקדשי המזבח והחיל עליו בעליו קדושת חרמי כהנים – הקרבן ההוא לה' ליהוי [יהיה] בלבד, ואין לכהנים זכות בו. מיתבי [מקשים] על דברי רב הונא אלה ששנינו בבבביתא:

כל חרם קדש קדשים הוא – שיהי מתחילה קדש לה' הוא, ואין כח כהן חל עליו.

הוספות

מקדישין אותן הקדש עילוי – לשון שומא, כמו מעלין בדמים. כלומר, שמיין כמה כח יש לו בה. כדמפרש בערכין (כתב, ב): המתפס עולה לבדק הבית, אם נדר – נותן את דמיה, שהרי אם היה נאבד היה חייב לשלם. ואם נדבה – נותן לפי טובת הנאה שבה. פירוש: ומצי שקיל דבר מועט מישראל חברו כדי להקריב במשמר בן בתו כהן, לשון רש"י. ולא נחירא, דלא מציינו זה הלשון דליתב לבן בתו כהן כי אם גבי בכור (בכורות כז, א)! לכן נראה לפרש כדתנן בהדיא בערכין (שם): ואם נדבה – אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה לעולה, ואף על פי שאינו רשאי. פירוש: אף על פי שאינו חייב. כמו (חולין נד, ב): אין בעלי אומנין רשאי לעמוד – פירוש: חייבין. ובערכין (שם) מפיך הקדש עילוי מדכתיב "כל חרם קדש קדשים" – מלמד שהחרם חל אקדשי קדשים ועל קדשים קלים. והקדש עילוי – אקדשי מזבח קאי. דאי אקדשי בדק הבית – אמר בגמרא דקדשי בדק הבית שהקדיש לקדשי מזבח לחרמי כהנים – לא עשה ולא כלום. ופירש רש"י בגמרא: דלא שייך טובת הנאה בקדשי בדק הבית. ולא נחירא למורי האי טעמא, דאטו מי לא שייך ביה לומר כמה אדם רוצה ליתן לבדק הבית אף על פי שאינו רשאי, כמו בקדשי מזבח? ונראה למורי: דטעמא משום דבקדשי מזבח יש שם הבעלים לפדותן כשהוממו, אבל בקדשי בדק הבית שהקדישן – אין לבעלים עליהן יותר משאר אדם, לפיכך אין בידו להתפס.

כל חרם קדש קדשים לה' – לפום ריהטא דרב הונא סבר לה כרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה בן בתירא, במסכת ערכין פרק "המקדיש" (כתב, ב). דאמר רבי יהודה בן בתירא: סתם חרמים לבדק הבית, שנאמר "כל חרם קדש קדשים לה'", וחכמים אומרים: סתם חרמים לכהנים, מה תלמוד לומר "כל חרם קדש קדשים"? – מלמד שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים. ולאותו תנא נחא שפיר דרשא דרב הונא. דהא דאמר מלמד שחל על קדשים – היינו דווקא חרמים דלה', אבל לרבי יהודה בן בתירא לא שייך למדרש הכי, דהא לא מיירי כלל בהתפסה דהקדש עילוי. הרמ"י.

עיונים
אין משנין אותן מקדושה לקדושה יסודו של דין זה בכתוב בבכור "לא יקדיש איש אותו" (ויקרא כז, כח), שלא יעשו עולה או שלמים. ומשם למדו גם שאין משנים קדשי מזבח לקדשי בדק הבית, ולהיפך.
אכן נחלקו ראשונים בענין השינוי בקדשי בדק הבית עצמם, שיש הסבורים שאין משנים כלל בקדשי בדק הבית, כגון המקדיש לבדק הבית לא ישנה לתיקון המזבח, וכיוצא בדבר (רמב"ם). ויש שאמרו שמשנים קדשי בדק הבית, ואפילו מחמור לקל, כגון מה שהוקדש להיכל ישתמש בו לצורך העזרות (ראב"ד תמורה פ"ד ה"א). ויש שכתבו שמשנים קדשי בדק הבית רק מקל לחמור (כס"מ שם).
ומקדישין אותן הקדש עילוי שומא זו אותה משלם המקדיש מנכסיו, אינה שווה בכל הקרבנות. שאם היה קרבנו נדר שחייב באחריותו אם יאבד – נותן את דמיו, ואם היה קרבנו נדבה – אינו נותן אלא טובת הנאה שבו (משנה ערכין כח, ב).
ונחלקו ראשונים איך מחשבים אותה טובת הנאה, רש"י פירש: כמה היה נוטל המקדיש מאדם אחר מישראל על מנת שיביא קרבנו לבן בתו הכהן כדי שיקריבנו (ובכך זוכה הכהן בבשר השלמים או בעור העולה). ורבינו גרשום פירש: כמה מוכן כהן לתת על מנת שבעל הקרבן ישהה מלהביא את קרבנו עד זמן משמרת עבודתו. ויש מפרשים: כמה אדם שאינו מחוייב להביא קרבן היה מוכן לשלם ולנדב קרבן אם היה מוצא בול (תוס', רמב"ם). ומכל מקום, דין זה חל דווקא על קרבן שהקדיש אדם למזבח, שיש לו בו טובת הנאה, ואותה הוא יכול להקדיש. אבל אינו יכול לעשות כן בקדשי בדק הבית או בחרמי כהנים, שאין לו בהם טובת הנאה, כמבואר בסוגייתנו.
ומחרימין אותן חרם הוא אחד מדרכי ההקדשה. שיכול אדם להקדיש בלשון "חרם" כל דבר השייך לו – לבדק הבית או לכהנים. ובכלל זה קדשי מזבח וקדשי בדק הבית שמחרימין, ו"מעלים" את דמיהם לבדק הבית או לכהנים. אבל קדשי בדק הבית, לדעת הכל אין מחריס אותם לא לקדשי מזבח ולא לחרמי כהנים, שהרי אינם שלו. ונחלקו ראשונים במובנה של לשון "חרם", אם משמעה אובדן, שהדבר המוקדש שוב אינו שלו וכאבוד ממנו, או כלשון קללה האמורה לבוא עליו אם לא יעביר לרשות הקדש או הכהנים את שהחרים לטובתם, או שהוא לשון הקדש (אנצ"ת). ונחלקו תנאים ואמוראים בדינו של המחריס סתם.
מאי טעמא אמר קרא כל חרם... כתבו התוס' (וכן נראה ברש"י) שדברי רב הונא דרשתו מהכתוב הריהם כשיטת הסבורים שסתם חרמים הריהם לכהנים. שכן נחלקו

בדבר תנאים ואמוראים, שיש האומרים שהאדם המחריס סתם, בלא שפירש לאיזה חרם כונתו, הריהו לבדק הבית, לפי שמניחים אנו, שאדם המחריס נכסיו, מדיף שיהיו לשמים. ויש הסבורים שסתם חרמים הריהם לכהנים, ככתוב "כשרה החרם לכהן תהיה אחותו" (ויקרא שם כא) – הרי שסתם חרם הוא לכהנים. ויש האומרים שייקר טעמם מן הכתוב הנאמר בכהנים "כל חרם בישראל לך יהיה" – הרי זה מלמד שכל דבר שהוחרם, ולא רק שדה, הריהו לכהנים. ומעתה לשיטה זו, הפסוק "כל חרם קדש קדשים הוא לה'" (המופיע בטעמו של רב הונא) עניינו הוא ההתפסה לחרם, ולדברי רב הונא בא הכתוב ללמד שחל חרם לבדק הבית ("לה'") על קדשי קדשים ועל קדשים קלים, ואולם אין הוא חל בחרמי כהנים.

אורח ההלכה
אין משנין מקדושה לקדושה אין משנים את הקדשים מקדושה לקדושה. בין קדשי מזבח, בין קדשי בדק הבית. כמשנה. והמשנה עובר באיסור לא תעשה. ואין לוקים על לאו זה. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות תמורה פ"ד ה"א).
ומקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן יכול אדם להחריס בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, בין לחרמי כהנים בין לחרמי בדק הבית. ואם היו אלו קדשים שהוא חייב באחריותן – נותן את דמיהם בין לכהנים בין לבדק הבית. כמשנה. ויקרבו אותם הקדשים אחר שיפדו למה שהם. (רמב"ם ספר הפלאה הלכות ערכין וחרמין פ"ו ה"א. וראה שם ה"ב–י"ד).
ואם מתו יקברו המקדיש בהמה בחייה (בין טהורה בין טמאה, בין קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח שנפל בהן מום, או תמימה הראויה להקרב), ומתה הבהמה קודם שהעריכה בבית דין וקודם שפדוה – אין פודים אותה אחר שמתה, אלא תקבר. כשיטת התנא קמא. (רמב"ם שם פ"ה ה"ב).
קדשי בדק הבית שהתפיסן וכו' המקדיש קדשי מזבח לבדק הבית – הרי ההקדש חל עליהן, ותיערך הבהמה, ותפדה, ויפלו דמיה לבדק הבית, והבהמה עצמה תקרב לאותו קרבן לו היתה מיוערת בתחילה. אבל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח ואמר "הרי זה עולה", או "הרי זו שלמים", או שהחרימם לכהנים – לא עשה כלום. שאין הקדש מזבח ולא החרם חל על קדשי בדק הבית, לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. כברייתא. (רמב"ם שם פ"ו ה"ח).

לא עשה כלום — דגופייהו לא מיפקע מדק הני, וטונת הנאה לא שייכא דהו. וכן חרמי כהנים — אין לו שום חלק בהם ואפילו טונת הנאה, משום דאינו רשאי ליתן לאלה לכהן שצאמו משמר, ואלוהא דמאן דמקיש מטלטלין לחרמי קרקעות צערכין צפרק "המקדיש" (כח,א). הא קדשי מזבח —

דשייך צה טונת הנאה, מה שעשה עשוי, ויהיז טונת הנאה לכהן. הא דשייריה — לקדשי מוצח דלא תנייה צהדי הני. אהדא שייריה — כלומר, על דבר זה שייריה, ואם הקדישן לנדק הניח — מה שעשה עשוי, ויהיז הקדש עילוי. אבל לחרמי כהנים — לא, דצהדיא מיעטייה קרא. וניתנייה בהדי הנך — וימא: קדשי מוצח שהתפיסין לחרמי כהנים — לא עשה כלום. תרתי — דאינו יכול להתפיסן אפילו לאחד משמי קדושות. מאי לאו הקדש עילוי — מקדישין אותו לנדק הניח. ומחרימין דקתני — היינו לחרמי כהנים, ויהיז לכהנים העילוי. לא שנא כי מפיק קדשי מזבח לבדק הבית בלשון הקדש לא שנא בלשון חרם — יהיז העילוי לגזרין. אמר עולא — קרא לא כרז הונא משמע, מדהוה ליה למכתב "חרס קדשי קדשים הוא", וכתיב "וכל חרס", הכי משמע: על הכל חיל חרס, ואפילו אמדי דקדש קדשים הוא.

תוספות

קדשי בדק הבית שהתפיסין בין לקדשי מזבח בין לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום — פירש רש"י: דבשלמא קדשי מזבח יש בהן טובת הנאה כדמפרש במתניתין, אבל בקדשי בדק הבית מה טובת הנאה יש בהן. **חרמי כהנים** שהתפיסין כו' — פירש רש"י: דאין לו בהן טובת הנאה, שצריך הוא ליתנו לכהן (בעל כרחו) שבאותו משמר. ואפילו למאן דלא מקיש מטלטלין לקרקעות — הני מילי מקדיש, עד כאן לשונו. ואומר מורי: דהך מילתא דמקיש מטלטלין לקרקעות בערכין בפרק "המקדיש" (כח,א), אמר רב חסדא: המחרימין מטלטלין — נותן לכל כהן שירצה, שנאמר: "כל חרס בישראל לך יהיה". חרימין שדותיו — נותן לכהן שבאותו משמר. ופריך: וליקוש מטלטלין לקרקעות! ומשני: ולא תנאי היא? דאיכא דמקיש, ואיכא דלא מקיש. ומה שפירש אפילו למאן דלא מקיש, הני מילי במקדיש, לא הבין רבי לשונו. אלא נראה לפרש למורי (שיחיה) בדהיה כהן, והכא אתיא כמאן דלא מקיש. **והאמר** עולא המתפיס עולה לבדק הבית אין בה אלא עיכוב גזברין — פירש רש"י: שאינה קריבה עד שיבואו גזברין לעמוד על גבה, כדאמר התם: היאך קרבנו של אדם קרב ואינו עומד על גביו. אבל שום דמים לא יהיה לבדק הבית, וכל שכן לחרמי כהנים. דהא אפילו רב הונא דפליג אחרמי כהנים, מודה בבדק הבית. ומשני: מדרבנן. כלומר, הך ברייתא דלעיל דשייריה לקדשי מזבח, לומר דחילי עליה בקדשי עילוי — מדרבנן הוא דחיל, דמדאורייתא ליכא אלא עיכוב גזברין. ועולא נמי, כי תירצה — מדרבנן תירצה, וקרא אסמכתא בעלמא הוא. ועיקר קרא לרבנות חרמים למעילה, כדכתיב בהו "לה", עד כאן לשונו. וקשיא טובא: דאם כן תיקשי מתניתין דלעיל, דאמר: מקדישין אותו הקדש עילוי; ועוד קשה: השתא אסיקנא דהו דרבנן, ובערכין (שם) דריש "כל חרס לה" — מלמד שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים, משמע דהו עיקר דרשא. לכן נראה לפרש דלעולא ודאי חייב ליתן הוא הדמים לבדק הבית, כדתנן במתניתין "ומקדישין אותו הקדש עילוי", וכן בערכין. ועולא הכי קאמר: אין בה אלא עיכוב גזברין, כלומר, אין להקדש בגוף בהמה אלא

קדשי בדק הבית שהתפיסין, בין שהתפיסם לקדשי מזבח החמורים מהם בקדושתם, בין שהתפיסם לחרמי כהנים — לא עשה כלום. שהרי אותם עצמם אינו יכול להפקיע מקדושת בדק הבית, ואילו טובת הנאה (לזכות בתשלום עבור העדפתו של כהן זה על פני אחר) לא שייכת בהם. והוא הדין בחרמי כהנים שהתפיסין, בין שהתפיסם לקדשי מזבח, בין שהתפיסם לקדשי בדק הבית — לא עשה בכך כלום. שהרי אין לו חלק בחרמי הכהנים, ואף אין לו טובת הנאה בהם, שהרי ניתנים הם לכהנים המשמשים באותו זמן במשמרת הכהונה שבמקדש, ואינו יכול לתתם לכהן המשמש במשמרת אחרת. ונדייק: מתוך שמנה התנא דווקא בשני אופנים אלה, קדשי בדק הבית וחרמי כהנים, נסיק: הא [הר"ן] מכאן שקדשי מזבח שהתפיס לחרמי כהנים — מה שעשה עשוי, והרי זו איפוא תיובתא [קושיה חמורה] על דבריו רב הונא! ומשיבים: אמר [יבול לומר] לך רב הונא שאין לדייק כך, שכן אפשר לומר שמנה התנא שני אופנים ושייר אופן נוסף, וכי שייריה [כאשר שייר] — אהדא [את האופן הזה] של המתפיס קדשי מזבח הוא ששייריה [שייר אותו]. שקדשי מזבח שהתפיס לבדק הבית — מה שעשה עשוי, וישלם לבדק הבית כהקדש עילוי, אבל קדשי מזבח שהתפיסם לחרמי כהנים — לא עשה כלום. ושואלים: וליתנייה [ושיינה אותו], את דין המתפיס קדשי מזבח לחרמי כהנים, שלא עשה בכך כלום, גבי הנך [אצל אלו]. קדשי בדק הבית וחרמי כהנים, ששנינו שהמתפיס אותם לא עשה ולא כלום. ומשיבים: התנא, אופן דאית ביה תרתי [שיש בו שני פנים]. שאין הם מותפסים לא לקדשי מזבח ולא לחרמי כהנים — קתני [הוא שונה]. ואולם אופן דלית ביה תרתי [שאיין בו שנים] אלא אחד, כגון קדשי מזבח שאמנם אין מתפיסים אותם לקדשי בדק הבית, אבל מותפסים הם לחרמי כהנים — לא קתני [אין הוא שונה]. ושואלים עוד: תנן [שנינו במשנתנו] בדינן של קדשי מזבח וקדשי בדק הבית שמקדיש אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן, מאי לאו [האם אין] הכוונה בהקדש עילוי — לבדק הבית, ומחרימין — הכוונה לחרמי כהן! הרי איפוא שמתפיסים (קדשי מזבח) לחרמי כהנים, ושלא כדברי רב הונא! ומשיבים: לא זו כוונת המשנה, אלא אידי ואידי [זה וזה]. הן הקדש עילוי והן החרמה השניים בה — הריהם במתפיס קדשי מזבח לקדשי בדק הבית, וללמדנו כי לא שנא מפיק להו [אין זה משנה אם הוציא אותם, אמרם] בלשון "הקדש" (כגון שאמר "הרי אלו הקדש לבדק הבית") — הרי זה לבדק הבית, ולא שנא מפיק להו [אין זה משנה אם הוציא אותם, אמרם] בלשון "חרמי" (כגון שאמר "הרי אלו חרם לבדק הבית") — הרי זה לבדק הבית. ושואלים על כך: והא [והרי] לא תני הכי [לא שנה כן] בברייתא המוסכת על משנתנו, דתניא [שכן שנינו] בברייתא: מקדישים אותם (קדשי מזבח) הקדש עילוי — לקדשי בדק הבית. ומחרימין אותם (קדשי מזבח) — לחרמי כהנים. שלא כדברי רב הונא! ועוד, הא תניא [הרי שנויה ברייתא] מפורשת: קדשי מזבח שהקדישו לחרמי כהנים — מה שעשה עשוי, והרי זו איפוא תיובתא [קושיה חמורה] לשיטת רב הונא! ומסכמים: אכן זוהי תיובתא [קושיה חמורה]. שנותרה ללא מענה, ונדחו דבריו. ושואלים: והא [והרי] רב הונא קרא קאמר [כתוב הוא אומר] כמקור לדבריו, וכיצד יוסבר מקרא זה, עתה שנדחו דבריו? אמר עולא: אין דרשת הכתוב כדרך שדרשו רב הונא, אלא כך אמר קרא [הכתוב]:

יְקַדְּשִׁי בְדֵק הַבַּיִת שֶׁהִתְפִּיסָן, בֵּין לְקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים — לֹא עָשָׂה כָּלוּם. חֲרָמֵי כֹהֲנִים, שֶׁהִתְפִּיסָן, בֵּין לְקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין לְקַדְּשֵׁי הַבַּיִת — לֹא עָשָׂה כָּלוּם. שֶׁהָיָה אֵין לוֹ חֵלֶק בְּחֲרָמֵי הַכֹּהֲנִים, וְאֵף אֵין לוֹ טוֹבַת הַנְּאֻה בְּהֵם, שֶׁהָיָה נִיתָנִים הֵם לַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁמְשִׁים בְּאוֹתוֹ זְמַן בְּמִשְׁמַרְתָּ הַכֹּהֲנָה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, וְאֵינוֹ יִכּוֹל לְתַתֵּם לְכֹהֵן הַמְשֻׁמֵּשׁ בְּמִשְׁמַרְתָּ אַחֲרָתָּ. וְנִדְיִיק: מִתּוֹךְ שֶׁמִּנֵּה הַתְּנָא דְּוִוּקָא בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים אֵלֶּה, קַדְּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת וְחֲרָמֵי כֹהֲנִים, נִסִּיק: הָא [הר"ן] מְכַאן שֶׁקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁהִתְפִּיס לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים — מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי, וְהָיָה זֶה אֵיפּוֹא תִּיּוֹבְתָא [קוּשִׁיָּה חֲמוּרָה] עַל דְּבִרְיָ רַב הוֹנָא! וּמְשִׁיבִים: אִמְר [יבול לומר] לְךָ רַב הוֹנָא שְׂאֵין לְדִיִּיק כֵּךְ, שְׂכָן אִפְשֵׁר לִומר שֶׁמִּנֵּה הַתְּנָא שְׁנֵי אֹפְנִים וְשִׁייר אֹפֶן נִוּסָף, וְכִי שִׁיירָה [כְּאִשֶׁר שִׁייר] — אֵהָדָא [אֵת הָאֹפֶן הַזֶּה] שֶׁל הַמִּתְפִּיס קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ הוּא שְׂשִׁיירָה [שִׁייר אוֹתוֹ]. שֶׁקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁהִתְפִּיס לְבֵדֶק הַבַּיִת — מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי, וְיִשְׁלַם לְבֵדֶק הַבַּיִת כַּהֲקַדְּשׁ עֲשׂוּי, אֲבָל קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁהִתְפִּיס לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים — לֹא עָשָׂה כָּלוּם. וְשׂוֹאֵלִים: וְלִיתְנִיָּה [וְשִׁינָה אוֹתוֹ], אֵת דִּין הַמִּתְפִּיס קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים, שְׂלָא עָשָׂה בְּכֵךְ כָּלוּם, גְּבִי הַנֶּךְ [אֲצֵל אֵלוֹ]. קַדְּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת וְחֲרָמֵי כֹהֲנִים, שֶׁשְׁנֵינוּ שֶׁהַמִּתְפִּיס אוֹתָם לֹא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם. וּמְשִׁיבִים: הַתְּנָא, אֹפֶן דְּאֵית בֵּיה תְּרֵתִי [שִׁישׁ בּו שְׁנֵי פָנִים]. שְׂאֵין הֵם מוֹתְפָּסִים לֹא לְקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ וְלֹא לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים — קַתְנִי [הוּא שׁוֹנֵה]. וְאוֹלַם אֹפֶן דְּלִית בֵּיה תְּרֵתִי [שְׂאֵין בּו שְׁנַיִם] אֵלָא אַחַד, כְּגוֹן קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁאִמְנַם אֵין מִתְפִּיסִים אוֹתָם לְקַדְּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת, אֲבָל מוֹתְפָּסִים הֵם לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים — לֹא קַתְנִי [אֵין הוּא שׁוֹנֵה]. וְשׂוֹאֵלִים עוֹד: תַּנֵּן [שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנַתְנָן] בְּדִינָם שֶׁל קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ וְקַדְּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת שֶׁמִּקְדִּישׁ אוֹתָן הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּי וּמְחַרְמִין אוֹתָן, מָאִי לָאוּ [הֵאֵם אֵין] הַכוּוּנָה בְּהַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּי — לְבֵדֶק הַבַּיִת, וּמְחַרְמִין — הַכוּוּנָה לְחֲרָמֵי כֹהֵן! הָרִי אֵיפּוֹא שֶׁמִּתְפִּיסִים (קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ) לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים, וְשִׁלָּא כְּדִבְרֵי רַב הוֹנָא! וּמְשִׁיבִים: לֹא זֶה כּוּוֹנַת הַמְּשֻׁנָּה, אֵלָא אֵידי וְאֵידי [זה וזה]. הֵן הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּי וְהֵן הַחֲרָמָה הַשְּׁנַיִים בֵּה — הָרִיחָם בְּמִתְפִּיס קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ לְקַדְּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת, וְלִלְמַדְנָו כִּי לֹא שְׂנָא מְפִיק לְהוּ [אֵין זֶה מְשֻׁנָּה אִם הוּצִיא אוֹתָם, אִמְרָם] בְּלִשׁוֹן "הַקֹּדֶשׁ" (כְּגוֹן שֶׁאִמְר "הָרִי אֵלוֹ הַקֹּדֶשׁ לְבֵדֶק הַבַּיִת") — הָרִי זֶה לְבֵדֶק הַבַּיִת, וְלֹא שְׂנָא מְפִיק לְהוּ [אֵין זֶה מְשֻׁנָּה אִם הוּצִיא אוֹתָם, אִמְרָם] בְּלִשׁוֹן "חֲרָמֵי" (כְּגוֹן שֶׁאִמְר "הָרִי אֵלוֹ חֲרָם לְבֵדֶק הַבַּיִת") — הָרִי זֶה לְבֵדֶק הַבַּיִת. וְשׂוֹאֵלִים עַל כֵּךְ: וְהָא [וְהָרִי] לֹא תְנִי הַכִּי [לֹא שְׁנָה כֵךְ] בְּבִרְיָתָא הַמוֹסְכָת עַל מִשְׁנַתְנָו, דְּתַנִּיא [שְׂכָן שְׁנֵינוּ] בְּבִרְיָתָא: מְקַדְּשִׁים אוֹתָם (קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ) הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּי — לְקַדְּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת. וּמְחַרְמִין אוֹתָם (קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ) — לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים. שְׂלָא כְּדִבְרֵי רַב הוֹנָא! וְעוֹד, הָא תְנִיא [הָרִי שְׁנוּיָה בְּרִייתָא] מְפּוֹרֶשֶׁת: קַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁהִקְדִּישׁוּ לְחֲרָמֵי כֹהֲנִים — מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי, וְהָרִי זֶה אֵיפּוֹא תִּיּוֹבְתָא [קוּשִׁיָּה חֲמוּרָה] לְשִׁיטַת רַב הוֹנָא! וּמְסַכְמִים: אֲכָן זוּהִי תִּיּוֹבְתָא [קוּשִׁיָּה חֲמוּרָה]. שְׁנוֹתְרָה לְלֹא מְעַנָּה, וְנִדְחוּ דְּבִרְיָו. וְשׂוֹאֵלִים: וְהָא [וְהָרִי] רַב הוֹנָא קָרָא קָאִמְר [כְּתוּב הוּא אֹמֵר] כְּמִקּוֹר לְדְּבִרְיָו, וְכִיצַד יוֹסְבֵר מְקָרָא זֶה, עֵתָה שְׁנִדְחוּ דְּבִרְיָו? אִמְר עוֹלָא: אֵין דְּרִשְׁתָּ הַכְּתוּב כְּדֶרֶךְ שֶׁדְּרִשוּ רַב הוֹנָא, אֵלָא כֵךְ אִמְר קָרָא [הַכְּתוּב]:

לשנותם לקדשי מזבח (כגון שהוצרכו במקדש לקרבנות, ולא הספיק להם מתרומת הלשכה (ירושלמי שקלים, וכן הוא ברמב"ם). **אורה ההלכה** המתפיס עולה לבדק הבית המקדיש עולה לבדק הבית — אין בה אלא עיכוב גזברים בלבד, שאינה נשחטת עד שתפדה, ומדברי סופרים בלבד. ולכן אם עבר ושחטה — הריהי כשרה. כעולא, וכפירוש הרמב"ם בסוגיה (וראה כס"מ). (רמב"ם שם ה"י).

"אך כל חרם אשר יחרים לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא לה'", ולמה נאמר "כל חרם קדש קדשים הוא לה'" — ללמדנו שחרם הכהנים חל אף בקדשי מזבח (קדש קדשים הוא לה'). שלא כדברי רב הונא. ושואלים על דברי עולא: והלא מתוך שאמר עולא כי המתפיס קדשי מזבח לחרמי כהנים לא עשה כלום, משמע שהמתפיס קדשי מזבח לבדק הבית הריהו מודה שחייב בהקדש עילוי, ונותן לבדק הבית את שווי הקרבנות. ומי [והאם] אמר עולא הכי [כך]. שהמתפיס קדשי מזבח לבדק הבית, הריהו חייב ב"הקדש עילוי", והא [והרי] אמר עולא: המתפיס עולה לבדק הבית — אין בה דבר המונע מהקרבנה של עולה זו, אלא עיכוב (המתנה לבוא עיונים קדשי בדק הבית שהתפיסין... לא עשה כלום יש שפירשו בטעם הדבר, משום שלא שייכת "טובת הנאה" בקדשי בדק הבית (שהרי אין הם ניתנים לכהנים, שיכול הוא להנות מזכות הבחירה בכהן שיינתן לו הדבר (רש"י). ויש שחלקו על כך, שהרי שייך לשום כמה היה אדם נותן לבדק הבית, אף על פי שאינו חייב, אם היה מוצא בול. ולכן פירשו הטעם, מפני שבקדשי בדק הבית אין זכות לבעלים יותר מכל אדם, שלא כקדשי מזבח ששם הבעלים עליהם לפדותם כשהוממו (תוס'). אכן, לאחר שהובאו הדברים הקדושים בקדושת בדק הבית ללשכת בדק הבית, מותר

מסורת הש"ס ד. תוספתא ערכין פ"ד ל. ה. שם. גרסות חרמי כהנים שהתפיסין — לא עשה כלום בכת"מ חסר משפט זה. לבדק הבית יש בכת"מ: לבדק הבית יש בכת"מ: כי שיירה בבי"ח וכן הוא ברש"י: הא דשיירי. תנן מקדיש אותן הקדש עילוי בכת"מ ועוד: תנן מקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן. לבדק הבית בכת"מ: לבדק הבית יש בכת"מ: ומחרימין לחרמי כהן בכת"מ: ומחרימין אותו חרמי כהנים. בלשון חרמי לבדק הבית בכת"מ: בלשון חרמי לבדק הבית יש בכת"מ: דתניא בברייתא יש בכת"מ: דתניא. ועוד הא תניא בכת"מ ובש"מ: ועוד התניא בהדיא. המתפיס עולה בכת"מ: המקדיש עולה.

הגזברין בלבד. משום שבעליו של הקרבן צריכים לעמוד על גבי קרבנם בשעה שהוא קרב, ובעליה של העולה שהתפסה לבדק הבית הריהם גזברי המקדש. ואולם אין הקרבן מעוכב משום שצריך לשום אותו, והרי שאף המתפס קדשי מזבח לבדק הבית אינו חייב בהקדש עילוי, ושלא כדברי רב הונא! ומשיבים: לעולם דין זה

שהמתפס קדשי מזבח לחרמי המקדש צריך לתת דמי הקרבן לבדק הבית אינו מן התורה אלא רק מרבנן [חכמים], ומן התורה אין אלא עיכוב גזברים, ואף עולה סבור כן, ובאשר לקרא [הכתוב] ממנו למד עולה דין זה ("כל חרם קדש קדשים הוא לה", ויקרא כז, כח) – כתוב זה הוא אסמכתא בלבד, ולמעשה כתוב זה בא ללמדנו שיש דין מעילה בחרמי הכהנים הוא דאמא [שבא]. ותוהים על כך: אם כדי ללמדנו דין מעילה בחרמי כהנים, למה ליה קרא [זו כתוב] מיוחד, והלא לשון קדשי קדשים ("קדש קדשים הוא לה") כתיב ביה [נאמר בו, בדין חרמי הכהנים], ובכל הקדשים נוהג דין המעילה! ודוחים: וליטעמך [ולטעמך] השיטתך שדין המעילה בחרמי כהנים נלמד ממה שנאמר בהם "קדש קדשים", מעתה הא [זה] שאמר ר' ינאי: אין הלכה זו של המעילה מפורשת מן התורה אלא במועל בקרבן עולה בלבד, שכן נאמר בענין אשם מעילות "נפש כי תמועל מעל וחסאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו... ואת חמישתו יוסף עליו" (ויקרא ה, טו–טז), ודין זה נאמר רק במועל בקרבנות העולה שהן המיוחדין אך לה'. אבל דיני מעילה בקרבנות החטאת וקרבנות האשם שיש בהם אכילת כהנים ובעלים – לא נפקא [אינם יוצאים, נלמדים] אלא מדרשתו של רבי. דתניא [שכן שנויה ברייתא]. רבי אומר: נאמר בסוף פרשת השלמים "והקטרים הכהן המזבחה... כל חלב לה" (שם ג, טז) – והרי לשון ריבוי זו ("כל") באה לרבות אף את אימורי קדשים קלים לדין המעילה, וכל שכן קדשי קדשים כחטאת ואשם. ויש לשאול באותו אופן: למה לי קרא [כתוב]? והרי לשון "קדשי קדשים" כתיב בהם. בקרבנות החטאת והאשם! אלא אף על גב [אף על פי] ש"קדשי קדשים" כתיב בהו [נאמר בהם]. עדיין בעי קרא לרבייהו [נצרך כתוב לרבותם] למעילה, ואם כן חרמים נמי [גם כן] – אף על גב [אף על פי] ש"קדשי קדשים" כתיב בהו [נאמר בהם] – בעי קרא לרבייהו [נצרך כתוב לרבותם] למעילה.

א למעלה הובאו דברי עולה שהמתפס עולה לבדק הבית אין בה אלא עיכוב גזברים בלבד. ועתה דנים בהלכה זו גופא [כשלעצמם]: המקדש עולה לבדק הבית – אין בה אלא עיכוב גזברין בלבד. מיתבי [מקשים] על כך ממה ששינו: המקדש עולה לבדק הבית – אסור לשוחטה עד שתפדה, ושלא כדברי עולה! ומשיבים: אין הלכה זו אלא מדרבנן [מדברי חכמים]. ומן התורה אין בה חובת הקדש עילוי, אלא עיכוב גזברים בלבד. ומעירים: הכי נמי מסתברא [כך גם כן מסתבר] לומר, שכן מדקתני סיפא [ממה ששינו בסוף] אם עבר ושחטה בלא שנפתה – מה שעשה עשוי, ואין הוא חייב לפדותה. ואם היה זה דין תורה, אין אפשר עוד לומר כי מה שעשה עשוי! אלא ודאי הוא מדברי חכמים. ושואלים: אלא מאי [מה] אומרים אנו,

כז: "והיה השדה בצאתו ביובל קודש (קדשים) לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו", ו"קדש קדשים" לאו דוקא, אלא כלומר, קדש לה'. ומורי ורבי אומר: דאפילו נמי לא דריש (כלל דרש) "וכל דרש" לרבות חרמי כהנים, מכל מקום הוא יודע דפסיה דקרא דקדש קדשים קאי לחרמי כהנים, דכתיב בתריה "לא יגאל ולא ימכר", והיינו חרמי כהנים דאין להן פדיון. דאילו חרמי בדק הבית אדרבה, כל עיקרן לפדיון קיימי. ומיהו, מכל מקום היה צריך ייתור לרבות להקדש עילוי מ"שדה קדש לה", דמשמע דממעט להו, אבל לענין מעילה – מפסיה שמעינן.

גופא [המקדש עולה לבדק הבית] אין בה אלא עיכוב גזברין – כלומר, שומת הגזברין שיעכבו אותה מלשוחטה עד שישומו אותה ולא יוכלו לעכב לשחוט עד שיפדה, דהקדש עילוי אינו אלא חוב מגזירת הכתוב.

מיתבי [המקדש עולה לבדק הבית] אסור לשוחטה עד שתפדה – שהחרם נתפס על גוף העולה. ומשני: מדרבנן הוא דאסור לשוחטה, אבל ודאי מן התורה מתחייב הוא לשלם הדמים לבדק הבית. ובפרק "טבול יום" (בזחים ק"א) אמר: לא מביעיא למאן דאמר קדשי בדק הבית מדאורייתא, אלא אפילו למאן דאמר אין תפסי – הני מילי בשר. והשתא קשה טובא: דהא מי איכא למאן דאמר קדשי בדק הבית לא תפסי בהקדש עילוי? ומתוך הלכה זו מיישבו רשיי לשם, ופירש דלמאן דאמר תפסי – היינו מקושיא דהכא, דבעי לאוכחי דאסור לשוחטו מן התורה. אלא אפילו למאן דאמר לא תפסי, היינו מהכא דמסיק היינו מדרבנן, מכל מקום הני מילי בשר, אבל עור תפסי, ובעי פדייה.

מסורת הש"ס

- א. מעילה טו,א. ילק"ש תורה תרעח.
- ב. חולין קיז,א. כריתות כג,ב. מעילה טו,א. ילק"ש תורה תסט. תרעח. עיין תוי"כ ויקרא ג, טז. ילק"ש תורה תסג

ג'רסות

- לעולם רבנו** בכתי"מ ועוד: **לעולם מדרבנן** ויש בכתי" ובשי"מ: **מדרבנן**.
- וקרא למעילה דאמא** בכתי" ובשי"מ: **וקרא למעילה הוא דאמא**.
- למה ליה קרא** בכתי"מ ובשי"מ: **למה לי קרא**.
- המיוחדין לה'** בכתי"מ ובשי"מ: **קדשים המיוחדין לה'**.
- למה לי קרא** בכתי"מ: **למעילה למה לי קרא**.
- אלא אף על גב** בכתי"מ: **אלא מאי אית לך למימר** אע"ג.
- חרמים נמי** בכתי"מ: **הכא נמי**.

- גופא המקדיש עולה** בכתי"מ ועוד: **גופא אמר עולה המקדיש עולה**.
- מדקתני סיפא אם עבר ושחטה – מה שעשה עשוי** בכתי"מ נוסף: **ואי מדאורייתא אמאי מה שעשה עשוי**.

גזברין – שאינה קרינה עד שינאחו הגזברין לעמוד על גבה, כדאמרין צעלמא (מעניית כו,א): היאך קרננו של אדם קרצ והוא אינו עומד על גזיו? ! אצל שום דמים לא יאיצ לצדק הצית, וכל שכן לחרמי כהנים, דהא אפילו רצ הונא דהוה פליג אחרמי כהנים הוה מודה אבדק הצית. ומשני מדרבנן – היאך גרייתא דלעיל דשיירא לקדשי מזבח, למימרא דחיל עליהו הקדש עילוי – מדרבנן הוא דחיל, דמדאורייתא ליכא אלא עיכוב גזברין, ועולא נמי, כי חירלה – מדרבנן חירלה, וקרא לאסמכתא. ועיקר קרא למעילה אתא, לרצות חרמי כהנים למעילה. והכי משמע: כל החרם הוא לה', דאי חירנה מיינה פורתא – מעל. לרבות אימורי קדשים קלים למעילה – דכתיב "לה'". מהאיא דרבי מפיק רבי ינאי נמי קדשי קדשים, ד"כל חלב כתיב ורבי היינו טעמא דלמנן קדשים קלים, דלדידיה משמע ליה דחטאת ואשם בכלל "קדשי ה'", הואיל ואין לבעלים בהן כלום, ולא אינטרין לרצוי אימורים. ולרבי ינאי מיהא אינטרין לרצוייהו, ואף על גב דכתיב בין חטאת בין זבאש "קדשי קדשים" ז"ו את אהרן". לישנא אחריתא ירושלמי: מנלן? כלומר, מאי משמע האי "כל חרם" דחיל אקדשי מזבח? מי קרבי – כלומר, אס התפיסם לבדק הצית אמאי מקריבניהו להו בלא פדיון, דקאמר "אין זה אלא עיכוב גזברין"? ! והאי קרא כתיב לעיל "כל חרם קדש", דמשמע דחרם חיל אכל הקדש, וקדש אסור לשחיטה ולהקרבה עד שתפדה הקדש עילוי.

תוספות

שהגזברין יעכבו אותה לשוחטה עד שישומו אותה, ומתחייב דמי שומא לבדק הבית. ואשמעינן שאין הקדש חל על גופה של עולה [אלא] לענין שתאסר לשוחטה עד שיפדה. הלכך ממתניתין ניחא ליה, דלא קאמר במתניתין שיחול על גוף הבהמה אלא בחוב בעלמא. אבל קשיא ליה: כיון דמכל מקום עולה דיכול להתפס לחרמי כהנים – אם כן על כרחך סבירא ליה דהקדש חל על גוף הבהמה, דאם לא כן – על מה יחול חרם הכהן? דלא דמי לחרמי בדק הבית, שאם אמר "הרי עלי מנה לבדק הבית" – חייב, דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט. אבל חרמי כהנים, ודאי אם אמר "הרי עלי מנה לחרמי כהנים" – אם ירצה יחזור בו, דאמירה להדיוט לאו כלום היא. וחרמי כהנים לא הוו אלא כאומר "חפץ זה לחרמי כהנים", שאז ודאי חרמים חל על גוף החפץ. אם כן על כרחך סבר עולה שהחרם חל על גוף הבהמה. אם כן למה אין בה אלא עיכוב גזברין? ואמאי, הרי איכא איסורא לשחוט עד שיפדה! ומשני: מדרבנן. כלומר, מדאורייתא אינו חל כלל על גוף הבהמה, ומדרבנן הוא דחל על גוף הבהמה ואסור לשוחטה. ועיקר קרא ודאי אתא לומר שחל על הקדש לכל הפחות להתחייב מטעם חוב. ועוד מצא רבי בשם רבינו יצחק: דפרך מעולא דאמר המתפס עולה לבדק הבית ולא אמר לחרמי כהנים, שמע מינה דסבר דחרמי כהנים לא אמר כלום, כרב הונא. וקשיא למילתא דדריש דיכול להתפס לחרמי כהנים, ומשני: מדרבנן היא דדריש מ"כל חרם", דחרמי כהנים היינו מדרבנן.

למעילה (קדשי קדשים כתיב) – קצת קשה: מדלא דרשינן "כל חרם" לומר דמייירי בחרמי כהנים, אם כן קדשי קדשים בחרמי כהנים היכא כתיב? ואומר מורי הרמ"ר: דסמיך אקרא אחריתא, דכתיב גבי חרמי כהנים (ויקרא כז): "והיה השדה בצאתו ביובל קודש (קדשים) לה' כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו", ו"קדש קדשים" לאו דוקא, אלא כלומר, קדש לה'. ומורי ורבי אומר: דאפילו נמי לא דריש (כלל דרש) "וכל דרש" לרבות חרמי כהנים, מכל מקום הוא יודע דפסיה דקרא דקדש קדשים קאי לחרמי כהנים, דכתיב בתריה "לא יגאל ולא ימכר", והיינו חרמי כהנים דאין להן פדיון. דאילו חרמי בדק הבית אדרבה, כל עיקרן לפדיון קיימי. ומיהו, מכל מקום היה צריך ייתור לרבות להקדש עילוי מ"שדה קדש לה", דמשמע דממעט להו, אבל לענין מעילה – מפסיה שמעינן.

גופא [המקדש עולה לבדק הבית] אין בה אלא עיכוב גזברין – כלומר, שומת הגזברין שיעכבו אותה מלשוחטה עד שישומו אותה ולא יוכלו לעכב לשחוט עד שיפדה, דהקדש עילוי אינו אלא חוב מגזירת הכתוב.

מיתבי [המקדש עולה לבדק הבית] אסור לשוחטה עד שתפדה – שהחרם נתפס על גוף העולה. ומשני: מדרבנן הוא דאסור לשוחטה, אבל ודאי מן התורה מתחייב הוא לשלם הדמים לבדק הבית. ובפרק "טבול יום" (בזחים ק"א) אמר: לא מביעיא למאן דאמר קדשי בדק הבית מדאורייתא, אלא אפילו למאן דאמר אין תפסי – הני מילי בשר. והשתא קשה טובא: דהא מי איכא למאן דאמר קדשי בדק הבית לא תפסי בהקדש עילוי? ומתוך הלכה זו מיישבו רשיי לשם, ופירש דלמאן דאמר תפסי – היינו מקושיא דהכא, דבעי לאוכחי דאסור לשוחטו מן התורה. אלא אפילו למאן דאמר לא תפסי, היינו מהכא דמסיק היינו מדרבנן, מכל מקום הני מילי בשר, אבל עור תפסי, ובעי פדייה.

עיונים

גזברין הגזבר שבמקדש היה ממונה על שמירת נכסי המקדש ואוצרותיו. מספר הגזברים שהיו במקדש לא היה פחות משלושה גזברים, ויש האומרים שלא היו פחות משלושה עשר גזברים (תמיד כז,א). בסדר המינויים שבמקדש היה הגזבר תחת האמורל, ויש שהיו כמה גזברים כפופים לאמורל אחד. ואילו הגזבר קודם במעמדו לראש משמר. לגזבר, מבחינות מסוימות, יש דין בעלים לענין ההקדש. ומכאן – כדרך שפירש רש"י בסוגיותנו, את הביטוי "עיכוב גזברים" – שאין הקרבן שמנכסי בדק הבית (כגון שהתפס עולה לבדק הבית) קרב, אלא אם כן באים הגזברים ועומדים על גבו, וכדרך קרבנו של אדם שאינו קרב אלא אם כן בעליו עומד על גבו.

עיכוב גזברין יש מהראשונים שפירשו ש"עיכוב גזברים" אינו לענין העמידה על גב הקרבן בשעת השחיטה, אלא לענין זה שאין להקדש בגוף הבהמה כלום, אלא שמעוכבת מהקרבא על ידי הגזברים עד שתוערך בשוויה, ויתחייב הבעלים לתת את דמיה לבדק הבית (תוס').

לעולם רבנו נחלקו ראשונים בדעתו של עולה. שיש האומרים שלדעת עולה מדין תורה המקדש קדשי מזבח לבדק הבית – לא חלה קדושת בדק הבית עליהם, והמחרים אותם לכהנים – לא עשה ולא כלום. ומה שאמר שחייב בהקדש עילוי אינו אלא מדברי חכמים, והדרשות שנדרשו (בערבין כח–כט) הן לאסמכתא בלבד. ומן התורה אין אלא "עיכוב גזברים" בלבד, ולכן צריך הגזבר לעמוד על הקרבן בשעת הקרבנהו, כדרך שהבעלים עומדים על קרבנם (רש"י).

ויש סבורים שאף לדעת עולה חייב מהתורה לתת דמים להקדש ("הקדש עילוי"). אלא שאין חובה זו גורמת שחלה קדושת בדק הבית על גוף הקרבן ורשאי להקריבו, אלא נתחייב בדמיו (כחוב) ויתנם לאחר מכן. ומדברי חכמים צריך לשום אותו תחילה ולפדותו (תוס'). וכן משמע דעת הרמב"ם (משל"מ), ולשיטת אלה אין מקור לכך שהגזבר כבעלים, שלכן צריך לעמוד עליו בשעת הקרבנה (קה"י. יוד"ד). ויש שאמרו כי לדעת עולה יש חילוק בין המתפס לבדק הבית לבין המתפס לחרמי כהנים. שהמתפס לבדק הבית – חל הקדש עילוי מדין תורה, ואילו המתפס לחרמי כהנים – אין חלות הקדש עילוי אלא מדרבנן (רי"י. משל"מ).

אורח ההלכה
מעילה באימורי קדשים קלים יש מעילה באימורי קדשים קלים. והוה דווקא משנורק דם הקרבן ועד שיצאו האימורים לבית הדרשן. ואפילו הקדיש והעלה את האימורים למזבח קודם זריקת הדם – אין מועלים בהן עד שיוזק הדם. כרבי. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעילה פ"ב ה"א).

המקדיש עולה לבדק הבית המקדיש עולה לבדק הבית – אין בה אלא עיכוב גזברים בלבד, שאינה נשחטת עד שתפדה, ומדברי סופרים בלבד. ולכן אם עבר ושחטה – ההיזוי כשרה. כעולא, וכפירוש הרמב"ם בסוגיה. (רמב"ם ספר הפלאה הלכות ערכין וחרמין פ"ו ה"י. וראה כס"מ).

שתי מעילות — אחת משום קדשי מזבח, ואחת משום קדשי דק הבית. ואי מדברנן — הא לא חילול קדושת דק הבית אלא מדברנן. ראוייה — אילו הויל קדושה בתרייתא מדלווייתא ורלו, אי לאו (דמדברנן צה) דהקדש ולא דלווייתא. אחד קדשי מזבח כו' — והאי "אס ממו יקברו" — אכולו קאי. רבי שמעון ורנן תרוייהו ילפי טעמייהו מקרא לקמן, צין אליצא דרבי יוחנן צין אליצא דרש לקיש. זה וזה — רבי יוחנן וריש לקיש מודין דלרבי שמעון קדשי דק הבית לא היו, אלא קדשי מזבח היו. מנקה קדשי "צדק הבית יפדו", ולא אמר סתמא "יפדו" — מכלל דווקא קאמר. ודברי הכל — ועוד שניהם מודין, דלדברי הכל, צין לרבי שמעון צין לרנן צעל מוס מעיקרו לא הוה צהעמדה והערכה צדקשי מזבח, כדמפרש טעמא לקמן. וצדקשי דק הבית לא מיירי מידי. דצעל מוס מעיקרו דמודו, דלרנן קדשי דק הבית צעו העמדה והערכה — לא שג צעל מוס אחר הקדש ולא שג קדש מומו להקדשו, צעי העמדה והערכה. דצדקשי דק הבית לא שאני לן צין צעל מוס מעיקרא לתם ונעשה צעל מוס, שהרי על עזים ואגנים הן חלין. היינו דאיצטריך רבי שמעון לפרושי — דאי הוה אמר סתמא "יפדו", כיון דתנא קמא בתרוייהו איירי — הוה משמע דלתרוייהו פליג, להכי פריש. אלא לריש לקיש — דלמחר: רנן לא קיימי אלא קדשי דק הבית. למה ליה — לרבי שמעון לפרושי. לימא — סתמא, ואנא ידענא דלא קאי אלא אצדק הבית, דהא צדקשי מזבח לא איירי כלל לעיל, לא צפדייה ולא נקצורה. רבי שמעון — דמתניתין לא הוה ידע מאי קאמרי רנן, וסבר דרנן לתרוייהו קיימי.

תוספות

ואי מדברנן אמאי שתי מעילות — ואם תאמר: והא משכחת בכמה מקומות ומועלין מדברנן, גבי דם וביצי תורין (מעילה יב) ויש לומר: דהני מילי במידי דלא בדילי מיניה, אבל הכא בדילי כבר מחמת הקדש קמא.

כי אין זה אלא מדברנן [מדברי חכמים], אי הכי [אם כן], אימא סיפא [אמור את הוסף]: וכל הנהגים בעולה זו, הריהם מועלין שתי מעילות (אחת משום ההגאה מקדשי מזבח, ואחת משום ההגאה בקדשי דק הבית), ואי [ואם] כדברין שחל עליהם הקדש עליו רק **מדברנן** [מדברי חכמים] בלבד — יש לשאול על כך: אמאי [מדוע] עבר הנהגה בשתי מעילות, והרי אין מעילה בדבר שקדושתו מדברי חכמים בלבד? ומשיבים: הכי קאמר [כך] הוא אמור. זו כוונתו: וראוייה היא עולה זו (אילו היתה קדושת דק הבית שבה מדין תורה) למעול בה שתי מעילות.

ב ועוד שנינו במשנתנו, שנחלקו חכמים ור' שמעון בדין קדשי מזבח וקדשי דק הבית, שחכמים אומרים שאם מתו, ולא נפדו — אי אפשר עוד לפדותם, ודינם שיקברו. ואילו ר' שמעון אמר שכך הדין בקדשי מזבח, אבל בקדשי דק הבית — הרי הם נפדים. ובהסבר מחלוקת זו אמר ר' יוחנן: הטעם לשיטת רבנן [חכמים] הוא, שכן אחד (בין) קדשי מזבח ואחד (ובין) קדשי דק הבית — היו בכלל הנאמר בתורה בפדיון הקדשים "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את הבהמה לפני הכהן. והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע כערכך הכהן כן יהיה" (ויקרא כז, יא-יב). כלומר, צריך שתהא העמדה של הבהמה לפני הכהן והערכה של הכהן אותה. ומכאן למדנו שמי שאינה בכלל העמדה, וכגון שמתה, אף אינה בכלל הערכה, ולכן אינה נפדית אלא נקברת. ואילו ריש לקיש אמר: הטעם לשיטת רבנן [חכמים] הוא, שכן קדשי דק הבית אכן היו בכלל העמדה והערכה, שכן אותו כתוב נאמר בהם, ומכאן, שאם מתו — אין הם נפדים אלא נקברים. ואילו קדשי מזבח — לא היו בכלל העמדה והערכה, שלא נאמר פסוק זה בקדשי מזבח, ולכן אם מתו — הרי אלו נפדים. ומסבירים: זה וזה, הן ר' יוחנן והן ריש לקיש, מודה כי לשיטת ר' שמעון, שקדשי דק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, ולכן אף אם מתו, הריהם נפדים. וכמו כן לדברי הכל, בין לר' יוחנן ובין לריש לקיש, כאשר הוקדש בעל מוס מעיקרו — הכל מודים שלא היה בכלל העמדה והערכה, ולכן אם מת — יפדה, אף שהוא בכלל קדשי מזבח. ומכאן על הסבר זה, תנן [שנינו במשנתנו]: ר' שמעון אומר: קדשי דק הבית שמתו — יפדו. ומעתה יש לדון בדבר: בשלמא [זה נוח] לשיטת הסברו של ר' יוחנן, שאמר כי לשיטת רבנן [חכמים] אחד זה ואחד זה, קדשי דק הבית וקדשי מזבח, היו בכלל העמדה והערכה, ואם מתו אינם נפדים — היינו דאיצטריך [זהו שנצרך] ר' שמעון לפרושי [לפרש] בדיוק את דעתו, ולומר שקדשי דק הבית שמתו הם שיפדו, שהרי אילו לא היה מפרש את דבריו, ואומר בסתם "יפדו" — היה מקום לומר שר' שמעון חולק בכל על חכמים, ולדעתו אף בקדשי מזבח כך הוא הדין שיפדו. אלא לשיטת הסברו של ריש לקיש שאמר כי לא אמרו חכמים את דבריהם, שיקברו, אלא בקדשי דק הבית, שהרי בקדשי מזבח סבורים הם שיפדו, למה ליה לפרושי [לו, לר' שמעון במשנתנו, לפרש] את דבריו 'קדשי דק הבית' — אם מתו יפדו, לימא [שאימרו] בפשטות "אם מתו — יפדו", ואנו נדע כי כוונתו לקדשי דק הבית, שהרי בקדשי מזבח אף חכמים סבורים שיפדו! ומשיבים: אמר [יכול לומר] לך ריש לקיש בתשובה לכך, כי ר' שמעון לא הוה ידע מאי [לא היה יודע מה בדיוק] הוא זה שאמר התנא קמא [הראשון]. חכמים]. אם מה שאמרו שיקברו מתיחס לקדשי מזבח או לקדשי דק הבית, ולכן הכי קאמר ליה [כך הוא אמר לו] ר' שמעון לתנא קמא: אי [אם] אמרת את דין זה בקדשי מזבח, שהם בכלל העמדה והערכה, ולכן אם מתו הריהם נקברים — מודינא [מודה אני] לך בכך. ואולם אם אמרת את דין זה בקדשי דק הבית — אין אני סבור שיקברו, אלא אם מתו — יפדו. ומעירים: תניא כותיה [שנויה ברייתא כשיטתו] של ר' יוחנן: נאמר "ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה... והעמיד את הבהמה... ודינם כדבר: אתה אומר — אותה", ואמרו חכמים כי **בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר**, ולמדנו הכתוב שפדינה של בעלת מוס נעשה בהעמדה ובהערכה. ודינם כדבר: אתה אומר — **בבעלי מומין הכתוב מדבר**, או אינו אלא **בבהמה טמאה ממש**. ולימדנו הכתוב שבהמה טמאה שהוקדשה (לבדק הבית) הריהי נפדית בדרך העמדה והערכה? **כשהוא** (הכתוב) שב ואומר כמה פסוקים לאחר מכן "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך" (שם כז) — הרי דין פדיון הבהמה טמאה אמור,

מסורת הש"ס
ג. עיין בכורות יד,ב.
ד. שבעות יא,ב. חולין קלה,א. בכורות יד,ב. תמורה לג,א. ירושלמי מעיש פיג היו. ילקיש תורה תרעו.
ה. יומא מ"א. גיטין לו,ב. ע"ז סט,ב.
ו. מנחות ק"א,א. בכורות לו,ב. תוי"כ ויקרא כז, ח. ילקיש תורה תרעו.

גדרות

ומועלין שתי מעילות בכתה"י: **ומעל שתי מעילות**.
זה וזה מודה לרבי שמעון בכתה"י ובשי"מ: **זה וזה מודים לר' שמעון**.
מעיקרו בכתה"י חסרה מילה זו.
תנן רבי שמעון אומר — תניא כותיה בשי"מ מביא גירסה אחרת לכל הקטע: **תנן אם מתו יקברו. מאי לאו** ארישא קתני **אחד קדשי מזבח ואחד קדשי דק הבית** אין משנין אותו, תיובתא דר' שמעון **בן לקיש!** לא, תרגימא **אקדשי דק הבית**. אי הכי **אימא סיפא**, ר' שמעון אומר: **קדשי דק הבית** אם מתו — יפדו! אמר לך ר' שמעון בן לקיש: ר' שמעון סבר דתנא קמא יקברו אתרוייהו קתני, ואמר ליה ר' שמעון: אי בקדשי מזבח קאמרת — **אי מודינא לך**, ואי בקדשי דק הבית קאמרת — לא מודינא לך. תניא כותיה.
קדשי דק הבית שמתו יפדו בכתה"י: **קדשי דק הבית אם מתו יפדו** וכן בהמשך.
מודינא לך בקדשי דק הבית בכתה"י ובשי"מ: **מודינא לך ואי בקדשי דק הבית**.
אם בהמה אשר יקריבו ממנה בכתה"י, בבי"ח ובשי"מ: **אם בהמה אשר לא יקריבו ממנה ובמקרא**: **ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה**.
אם בבהמה טמאה במקרא: **ואם בבהמה הטמאה**.

ואי מדברנן אמאי שתי מעילות — ואם תאמר: והא משכחת בכמה מקומות ומועלין מדברנן, גבי דם וביצי תורין (מעילה יב) ויש לומר: דהני מילי במידי דלא בדילי מיניה, אבל הכא בדילי כבר מחמת הקדש קמא.

עיונים

תנן ר' שמעון אומר שאלה זו, המופנית לריש לקיש, נשענת על דברי ר' שמעון, ומתוך דבריו למדים אנו דברי חכמים. אכן בגירסה אחרת (שטמ"ק, ונראה שהיא גירסת רש"י, וראה גרסות) השאלה על ריש לקיש היא מדברי חכמים עצמם. וכך שאלו: שנינו במשנתנו בדברי חכמים "אם מתו — יקברו", ונראים הדברים כמוסבים על ראשית המשנה ששנינו בה "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי דק הבית...", ועליהם נאמרו דברי חכמים שאינם נפדים, אלא נקברים, כיון שהיו בכלל העמדה והערכה. והרי זו קושיה על ריש לקיש! ותירצו: לא, יש לפרש את דברי חכמים כמוסבים על קדשי דק הבית בלבד. וחוזרים ושואלים מדברי ר' שמעון: אם כך, זה שאמר ר' שמעון 'קדשי דק הבית יפדו', למה לו להוכיח 'קדשי דק הבית', והרי אף חכמים לא דברו אלא בקדשי דק הבית, והי היה לו לומר 'יפדו' בלבד! ותירצו: ריש לקיש מסביר שר' שמעון סבר כי מה שאמרו חכמים 'יקברו' מוסב הן על קדשי מזבח והן על קדשי דק הבית. ועל כך אמר ר' שמעון לחכמים: אם אמרתם דבריכם בקדשי מזבח — מודה אני לכם בכך, ואולם אם אמרתם דין זה בקדשי דק הבית — אין אני מודה לכם, כיון שדינם של אלה שאין הם נקברים, אלא נפדים.

בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר ויש מהאחרונים ששאלו: שמה הכתוב מדבר דווקא בבעל מוס מעיקרו, אבל תם שנעשה בעל מוס אין לו פדיון? והשיבו כי מן הכתוב "כל בהמה טמאה" משמע כי אף לתם נעשה בעל מוס יש פדיון. או באופן אחר: מן הכתוב

תנן ר' שמעון אומר שאלה זו, המופנית לריש לקיש, נשענת על דברי ר' שמעון, ומתוך דבריו למדים אנו דברי חכמים. אכן בגירסה אחרת (שטמ"ק, ונראה שהיא גירסת רש"י, וראה גרסות) השאלה על ריש לקיש היא מדברי חכמים עצמם. וכך שאלו: שנינו במשנתנו בדברי חכמים "אם מתו — יקברו", ונראים הדברים כמוסבים על ראשית המשנה ששנינו בה "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי דק הבית...", ועליהם נאמרו דברי חכמים שאינם נפדים, אלא נקברים, כיון שהיו בכלל העמדה והערכה. והרי זו קושיה על ריש לקיש! ותירצו: לא, יש לפרש את דברי חכמים כמוסבים על קדשי דק הבית בלבד. וחוזרים ושואלים מדברי ר' שמעון: אם כך, זה שאמר ר' שמעון 'קדשי דק הבית יפדו', למה לו להוכיח 'קדשי דק הבית', והרי אף חכמים לא דברו אלא בקדשי דק הבית, והי היה לו לומר 'יפדו' בלבד! ותירצו: ריש לקיש מסביר שר' שמעון סבר כי מה שאמרו חכמים 'יקברו' מוסב הן על קדשי מזבח והן על קדשי דק הבית. ועל כך אמר ר' שמעון לחכמים: אם אמרתם דבריכם בקדשי מזבח — מודה אני לכם בכך, ואולם אם אמרתם דין זה בקדשי דק הבית — אין אני מודה לכם, כיון שדינם של אלה שאין הם נקברים, אלא נפדים.

בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר ויש מהאחרונים ששאלו: שמה הכתוב מדבר דווקא בבעל מוס מעיקרו, אבל תם שנעשה בעל מוס אין לו פדיון? והשיבו כי מן הכתוב "כל בהמה טמאה" משמע כי אף לתם נעשה בעל מוס יש פדיון. או באופן אחר: מן הכתוב

אשר לא יקריבו משמע שמדובר בשוקדשה להקריבה, ובדאי מדובר בזה שהיתה תמה. גם יש לומר (וכן עולה מפירוש רש"י לתורה) שיעקר הכתוב בא ללמד שאין פדיון לתמימים, שלא נאמר שהבהמה כמנחה, שעד שלא נתקדשה בכלי (ולעניינו — קבלת הדם במוק) יש לה פדיון (יריד. הריב).

אזרח ההלכה

העמדה והערכה בקדשים המקדיש בהמה בחייה, בין טהורה בין טמאה, בין לבדק הבית בין למזבח, נפל בה מוס, או שהיא תמימה הראויה ליקרב — הריהי צריכה העמדה והערכה בבית דין. לפיכך אם מתה הבהמה קודם שהעריכה — אין פורים אותה, אלא תקבר. כר' יוחנן. (רמב"ם שם פ"ה ה"ב.)
בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר המקדיש בהמה בעלת מוס למזבח, אף על פי שלוקה — הרי זו נתקדשה, ותפדה לאחר שתיערך על ידי הכהן, ותצא לחולין, ויביא בדמיה אותו קרבן שלשמו הקדיש את הבהמה. וכן המקדיש בהמה תמימה למזבח ונפל בה מוס ונפסלה — הריהי נערכת ונפדית, ולאחר שתפדה יביא בדמיה קרבן אחר ממותה. כברייתא, ובביאור הגמרא. (רמב"ם שם ה"א.) ספר עבודה הלכות איסורי מזבח פ"א ה"י. וראה ס"מ.)